

Ethiek van het goede leven is een kwestie van smaak

Trouw 2.12.91

F. de Lange in: Dick Koelega/ Herman Noordergraaf (red.): *Moet moraal weer?* Kok, Kampen; 126 blz. f 24,90.

Hirsch Ballin met zijn oproep tot een ethisch reveil. Ritzen met zijn pleidooi voor een terugkeer van de moraal in het klaslokaal. Bolkestein met zijn constatering dat de samenleving zonder het fundament van gezamenlijk beleden normen en waarden, zonder een bezielend verband, ernstig gevaar loopt. Ze kunnen het wel vergeten. Het hebben van principes is een kwestie van smaak geworden.

Politici die menen de calculerende, het met de regels niet zo nauw nemende burger meer moreel besef bij te moeten brengen, doen er daarom verstandiger aan hun publiek op een andere manier van het laakbare van hun gedrag te overtuigen. De moderne zedenpredikende politicus, of cultuurcriticus zal moeten aantonen dat het consumentisme en het materialisme van de huidige genotscultuur getuigt van smakeloosheid. Aldus de Kampense hoogleraar F. de Lange in een bundel essays over de hedendaagse moraal die dezer dagen in samenwerking met het Multidisciplinair Centrum voor Kerk en Samenleving (MCKS) werd gepubliceerd.

Deze opvatting van een gereformeerde hoogleraar in de evangelistiek is opmer-

kkelijk omdat je uit deze hoek eerder een pleidooi zou verwachten voor een eerdere herstel van een stevige, hecht in de Heilige Schrift verankerde moraal. Dezer dagen bijvoorbeeld vielen alle christelijke partijen in de Tweede Kamer over de arme minister Sorgdrager (D66) heen, omdat zij weigerde voor haar justitiebeleid vaste ijkpunten te noemen en de Kamerleden verwees naar de wetgeving zoals die is vastgelegd. De minister is geen publieke zedenmeester, meende zij. Nou, dat vonden de vertegenwoordigers van CDA, SGP, RPF en GPV ver beneden de maat. Vanuit welk perspectief denkt zo'n minister bijvoorbeeld het euthanasie-beleid vorm en inhoud te geven? Daarvoor heb je toch een moraal nodig?

En dan komt bij zoveel politieke verontwaardiging een gereformeerde hoogleraar uit Kampen eventjes betogen dat mevrouw Sorgdrager gelijk heeft. Gewoon, omdat ethiek, moraal, een kwestie van smaak is waar de overheid natuurlijk onmogelijk zoiets als 'centrale ijkpunten' tegenover kan stellen?

Het is inderdaad verbazingwekkend, maar volgens De Lange zit er niets anders op dan deze verschuiving als realiteit te aanvaarden. Zijn betoog samenvattend: ooit was er een God en zijn Bijbel was bron van de moraal. Die bron werd vervangen. Eerst door de idee dat je de moraal zou kunnen afleiden uit een natuurlijke orde en toen ook die stelling niet meer houdbaar bleek, werd vervol-

gens de mens zelf de bron van de moraal. Zoals De Lange zegt: „Er bestaat geen goddelijke of natuurlijke *design* meer voor de moraal, waarnaar we ons zouden kunnen richten. De mens wordt, van ontdekker, nu tot uitvinder van de moraal. Hij begint blanco, bij een ethisch nulpunt.”

Alweer anders dan je zou verwachten betreurt De Lange deze verschuiving alermint. In tegenstelling tot veel christelijke politici die zich beklagen over verval van het ethisch normbesef en de daaruit voortvloeiende bedreiging voor de samenleving, steekt De Lange de loftrompet over de ruimte waarover de moderne mens beschikt om zijn goede smaak te ontwikkelen: „Nu God niet meer het doel vormt van ons leven worden wij het zelf (. . .). Elk mens wordt daarmee tot kunstenaar verheven, die van zijn leven een kunstwerk, een *oeuvre* moet maken. (. . .) De ethiek van het goede leven wordt een kwestie van persoonlijke smaak.” En smaak is volgens De Lange nauw verwant met esthetiek, zodat ethiek en estica vrijwel naadloos in elkaar kunnen overlopen.

De Lange rekent erop dat deze oriëntatie op smaak, waarin de individualiteit van mensen tot hoogste waarde wordt verheven, allermint tot een ontspoorde samenleving behoeft te leiden. Over smaak, vindt hij, valt wel degelijk te twisten en zal ook getwist moeten worden. Er moet een osmose plaatsvinden tussen de morele aandriften die de mens bij

zichzelf bespeurt, „zodat de mens die alles alleen maar naar zichzelf toerekent zichzelf als een onwelgevallig, smakeloos persoon blameert. . . en de elitaire esthetiek die geen rekening wenst te houden met anderen zichzelf maatschappelijk excommunicert.”

Het is mooi gesproken, maar van een gereformeerde broeder zou je toch tenminste hebben mogen verwachten dat er iets is blijven hangen van de Heidelbergse catechismus, waarin staat dat de mens van nature is geneigd tot alle kwaad. Hoe denkt De Lange deze neiging in te kunnen tomen? Ik geef toe, het dreigen met hel en verdoemenis, zoals in het verleden vaak is gebeurd (en in sommige orthodoxe kerken nog steeds gebeurt) is in het huidige tijdsgewricht nauwelijks effectief.

Anderzijds, wat te denken van eereverheid die het morele besef in een samenleving denkt op te kunnen krikken door uitsluitend een beroep te doen op de veronderstelde goede smaak van de burger? Ik denk niet dat Bolkestein dit bedoelt toen hij het had over de noodzaak van een bezielend verband.

Trouwens, hoe denkt men in de gereformeerde kerk uit de voeten te kunnen met een filosofie waarin nota bene de mens tot maat van alle dingen wordt verheven? Laat ik nu altijd gedachnebben dat men op de Theologische Universiteit van de Gereformeerde Kerken te Kampen de Bijbel tot uitgangspunt nam.

Wem Breedveld